

ΚΛΕΙΩ

ΕΚΑΙΔΟΤΑΙ ΔΙΣ ΤΟΥ

ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΛΕΙΨΙΑΙ.

Τόμος Δ'.

ΑΡΙΘΜ. 2 (74).

Συνδρομή άρχομένη από 1. Ιανουαρίου και 1. Ιουλίου εκάστου έτους, έξάμνος μόνον και προπληρωτά: Πανταχού φράγκ. χρ. 10 ή μάκρ. 8.

ΕΤΟΣ Δ'.

τη 15/27. Ιανουαρίου 1888.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ.

Εγεννήθη περί τὸ τέρμα τοῦ Ἀγῶνος ἐν Ζαγορά ὑπὸ πατρὸς Θρακὸς, ἐκ Βυζαντίου, καὶ μητρὸς Θεσσαλίδος.

Στερούμενοι ἀπὸ κριβωμένων περὶ τοῦ ἐξόχου ἐπιστήμονος βιογραφικῶν σημειώσεων περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἀπλὴν ταύτην σκιαγραφίαν ἀκολουθοῦντες κατὰ τοῦτο τὴν γενικὴν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ὑπόληψιν. Ὁ Θεόδωρος Ἀφεντούλης ὁμολογουμένως ἐπίτιμον κατέχει θέσιν ἐν τοῖς ἀντιπροσώποις τῆς παρ' ἡμῖν ἀναγεννωμένης ἐπιστήμης. Ἐν τῇ ἰατρικῇ διαπρέπει ὡς καθηγητῆς, ἀπὸ τεσσάρων ὅλων δεκάδων διδασκῶν τὴν ἐλληνίδα νεότητα, ὡς συγγραφεὺς πρωτεύει διὰ τῶν περισπουδάζων ἰατρικῶν συγγραμμάτων του, οἷον τῆς „Γενικῆς Ἀνατομίας“ τῆς „Παθολογικῆς Ἀνατομίας“ καὶ μάλιστα τοῦ κρατίστου ἔργου „Περὶ φύσεως καὶ δυνάμεως τῶν φαρμάκων“, ὡς ἰατρὸς δὲ εἶνε εὐδοκιμώτατος, περιζήτητος καὶ εὐεργετικώτατος. Ὡς Διευθυντῆς τοῦ ἐν Πειραιεῖ Τζαναίου Νοσοκομείου ἀπέδειξεν ὅτι εἶνε σπάνιος ὀργανωτῆς. Ἐκτὸς πλείστον καὶ ἐξαιρέτων ἐπιστημονικῶν διατριβῶν ἐφιλοπόνησε καὶ ἐξέδωκε πρό τινος τὴν δίτομον „Φυτολογίαν“ τοῦ ἐν Βιέννῃ Καθηγητοῦ Wiesner, ἣ ἐπακολούθησε ὡς τρίτος τόμος ἡ „Ἑλληνικὴ Χλωρίς“ συντεταγμένη παρὰ

τοῦ κ. Χελδράϊχ καὶ αὐτοῦ. — Οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὴν πατριωτικὴν ποίησιν τοῦ Θεοδώρου Ἀφεντούλη. Τὰ „Κρητικά“ του, ἔπος γραφὲν ὑπὸ τὴν ἐμπνευσιν τοῦ συγχρόνου τῆς ἠρωϊκῆς μεγαλονήσου μαρτυρίου, εἶνε πλήρη ποιητικῆς δυνάμεως, αἱ δὲ μεταφράσεις ξένων κλασικῶν δραμάτων, ὡς ἡ „τοῦ Νάθαν τοῦ σοφοῦ“ καὶ τῆς „Μαρίας Στουάρτης“, ἀποδεικνύουσι τὸν Ἑλληνα Ἀσκληπιάδην ὡς ὑπέροχον ἐλληνομαθῆ. Εἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τὸ „Πανηγύρι τοῦ Ὀλύμπου“, τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκείνην ἀλληγορίαν, ἣν χαρακτηρίζει τολμηρὰ σύλληψις καὶ λυρικὸν ὕψος.

Εἰσηγούμενος τὴν κρίσιν τοῦ ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ διεκρίθη ἐπὶ ἐμβριθείᾳ, κριτικῇ δεινότητι καὶ εὐφραδεῖα. Ὡς ρήτωρ δὲ πανηγυρικὸς εἶνε ὄντως ὁ διασημότερος καὶ ἐνθουσιαστικώτερος παρ' ἡμῖν. Ὅτε πρό τινος ἀναλαμβάνων τὴν Πρυτανεῖαν ἐξεφώνησε τὸν νενομισμένον λόγον καὶ ἐπραγματεύθη τὰ περὶ γνώσεως, διαπλάσεως ἡθους χρηστοῦ καὶ ἀρμονικῆς ἀμα ἀναπτύξεως τοῦ σώματος, ὁμοφώνως ὁ ἐλληρικὸς τύπος ἀνεκήρυξεν ὅτι „οὐδέποτε ἐλέγχθησαν παρ' ἡμῖν τοιαῦται ἀλήθειαι μετὰ τῶσαύτης εὐφραδείας“, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἐπιφθονώτερον ἐγκώμιον τοῦ σεβαστοῦ Καθ-

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ.

Πρύτανις καὶ Καθηγητῆς τῆς Φαρμακολογίας καὶ Φυτολογίας.

ηγητοῦ. — Ἰδιαίτατα χαρακτηρίζουσι τὸν Θεόδωρον Ἄφεντούλην ἄλλα τινὰ τοῦ ἤθους αὐτοῦ προσόντα, τεκμηριούμενα εὐαισθησίαν ἅμα καὶ βιωτικὴν σύνεσιν. Ἄπειρον τρέφει ὁ γεραρὸς λόγιος πρὸς τὰ πτηνὰ στοργήν, ἣν λόγῳ καὶ ἔργῳ πολλάκις διετράνωσε, κατορθώσας καὶ νομοθετικὴν καὶ ληφθῆ πρόνοιαν ὑπὲρ τῆς προστασίας τῶν εὐεργετικῶν τούτων ὄντων. Μετ' ἀληθοῦς ἐπίσης πόνου ἤγειρε τὴν φωνὴν ὑπὲρ τῶν δασῶν, τοῦ πραγματικοῦ τούτου κοινωνικοῦ καὶ ἠθικοῦ πλοῦτου, ὅστις κινδυνεύει τέλεον νὰ ἐκλείψῃ ἐκ τοῦ παγκόλου ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἄλλ' ὅ,τι ἀναδεικνύει τὸν Ἄφεντούλην ὡς ἀληθινὸν λόγιον καὶ ἀγνότατον τῶν Μουσῶν ἱεροφάντην εἶνε ἡ αὐστηρὰ αὐτοῦ ἀποχὴ ἀπὸ τῆς φατριαστικῆς διαπάλης καὶ ἡ προσήλωσις αὐτοῦ εἰς τοὺς ἰδανικοὺς πόθους τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Χωρὶς νὰ μὲν ἀνάληγτος πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος προσῆλθε κατὰ πρὸς-

κλήσιν τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ καὶ ἀντεπροσώπευσεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τῆς Μεταπολιτεύσεως, καὶ ἐξεπλήρωσε τὴν ἀνατεθείσαν αὐτῷ ἐντολήν μετ' ἀξιοπρεπείας καὶ φρονήσεως ἐπιζήλου. Ἄλλεπαλλήλους δὲ εἰςφορὰς καὶ αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του συνεισένεγκον ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς πατρίδος καὶ κατὰ τὸ 1854 καὶ κατὰ τὸ 1867 καὶ ἐν ἐποχαῖς ἐγγύτερον ἡμῶν κειμέναις.

Ὡς ἀμοιβὴν τῶν πρὸς τὴν ἐπιστήμην, τὰ γράμματα, τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὁ Θεόδωρος Ἄφεντούλης τὸν Ἑλληνικὸν Ταξίαρχην, τὸν Ρωσικὸν Σταυρὸν τοῦ λαίμου, τὸν Γαλλικὸν τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς καὶ τὸν Ἰταλικὸν, μάλιστα δὲ τὴν ἀφοσίωσιν ἐκείνων, οὗς ἐμόρφωσεν ἐπιστημονικῶς καὶ τὸν σεβασμὸν, οὗ ἀπολαύει παρὰ τῆ ἑλληνικῆ κοινωνία.

* * *

Ἡ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΚΤΗΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ὑπὸ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ.

Ἐσχάτως παρευρέθη ἐνταῦθα εἰς δραματικὴν τελετὴν, ἣτις ἂν ὄχι δι' ἄλλο, κἄν διὰ τοῦτο ἐστὶν ἀπομνημονεύσεως ἀξία, ὅτι ἀποδεικνύει πόσον ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία προτρέχει παρ' ἡμῖν πάσης ἄλλης ἐνεργείας εἰς τὴν ἐπιδιώξιν τῶν ἐθνικῶν προόδων. Εἰς ταύτην ὀφείλονται πλείστα πρῶτα βήματα, ἅτινα, εἰ καὶ ἀτελεῖ, ἀλλὰ προοδοποιῶσιν ἀναγκαίως τὰ μετ' αὐτά.

Πάντες ὅσοι ἀληθῶς αἰσθάνονται ἐν ἑαυτοῖς τὴν ὑπερῆφανειαν τῆς ἑλληνικῆς τῶν καταγωγῆς δὲν λησμονοῦσιν ὅτι ἡ πατρίς ἡμῶν μετὰξὺ ἄλλων, ἢ ὑπὲρ πάν ἄλλο, δι' ὅλων τῶν αἰώνων καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐξηγενησμένων λαῶν θαυμάζεται ὡς ἡ μήτηρ τῶν Μουσῶν, ὅτι ἐν τῶν λαμπροτάτων ἐγκαυχημάτων τῶν Ἀθηναίων ἦν ὅτι ἐν αὐταῖς ἐγεννήθησαν καὶ αὐτὰς ἐδόξασαν οἱ Αἰσχύλοι, οἱ Σοφοκλεῖς καὶ οἱ Εὐριπίδαι.

Ἡ Ἑλλάς τὸν οἶκτον, ἵνα μὴ εἰπῶμεν τὴν περιφρόνησιν θὰ ἐκίνει τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, οἵτινες λατρείαν ἀπονέμουσιν εἰς τὸ μέγα αὐτῆς παρελθόν, ἂν αὐτὴ μόνη ἐφαίνετο αὐτοῦ ἐπιλήσιμον, καί, ὅτε ἐν ξέναις χώραις δαπάναι καὶ προσπάθειαι καταβάλλονται πρὸς ἀναπαράστασιν τῶν ἡμετέρων προγονικῶν ἀριστουργημάτων, ἡμεῖς μόνον ἐμένομεν ψυχροὶ καὶ ἀδιάφοροὶ πρὸς αὐτά, τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν εὐγενείας ἀνάξιοι.

Ἄλλ' οὐχί: ἡ τελετὴ περὶ ἧς γράφω τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς ἀποπλύνει ἡμᾶς τῆς τῆς τῆς μομφῆς, ἀποδεικνύουσα ὅτι ἑλληνικαὶ καρδίαι πάλλουσιν εἰς τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων τὰ στήθη, καὶ ὅτι τοῦ Ἑλληνος, εἰς ἑαυτὸν καταλειπομένου, ἑλληνοπρεπεῖς εἰσὶν αἱ ἐμπνεύσεις.

Ὅτε τὸ Πανεπιστημεῖον, ἐπὶ τῆ ἑορτῇ τῆς πεντηκονταετηρίδος του, ἠθέλησεν, ὀρθότατα, νὰ διδαχθῆ καὶ δράμα ἀρχαῖον, ἀλλὰ παρεδέχθη πρὸς τοῦτο μετάφρασιν, πολλοὶ νέοι τρόφιμοι τῶν Μουσῶν ἐφρόνουσιν ὅτι ἀπὸ τῆς Ἀθηναϊκῆς σκηνῆς ἔπρεπε ν' ἀντηχῆσῃ αὐτὴ ἡ πρωτότυπος μεγαλοπρεπῆς τῶν ἀρχαίων δραματοῦργων φωνή, καί, ἐπὶ μακρὸν παρασκευασθέντες, ἀνέβησαν οἱ ἴδιοι εἰς τοῦ παλαιοῦ θεάτρου, τοῦ λεγομένου τοῦ Σανσόνῃ; τὰ ὅπως ἀπρηχαιωμένα ἱκρία, καὶ παρέστησαν τὸν Φιλοκτῆτην τοῦ Σοφοκλέους. Ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ φέροντες τὸν τίτλον „φοιτηταὶ καὶ μαθηταὶ τῆς Σχολῆς τοῦ ἐθνικοῦ δραματικοῦ Συλλόγου“.

Καὶ ὑπὸ τίνος μὲν καὶ πῶς ὀργανίσθη ἡ σχολὴ αὕτη, καὶ τίνες οἱ διδάσκαλοι αὐτῆς, δὲν ἠδυνήθη πρὸς τὸ παρὸν ἔτι νὰ πληροφορηθῶ· ἀλλ' ὅτι μετὰ πλείστης εὐχαριστήσεως εἶδον, ἐστὶν ὁ μέγιστος ζήλος τοῦ κοινῶ τῶν Ἀθηναίων, σπεύσαντος νὰ παρευρεθῆ εἰς τὴν παράστασιν. Αἰθουσα, θεωρεῖα καὶ ὑπερῶν ἦσαν ὡς οὐδέποτε πλήρη. Πᾶσαι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας ἐκεῖ ἀντεπροσωπεύοντο, καὶ ὁ φιλόκαλος πρέσβυς τῆς Τουρκίας κατεῖχε μίαν τῶν πρώτων θέσεων. Καὶ ἂν μὲν πάντες εὐχερῶς ἐνόουσαν τ' ἀπαγγελλόμενα δὲν δύναμαι νὰ εἰπῶ· ἀλλ' εὐκόλως κατεφαίνετο ὅτι ἀτενῆς ἦν ἐν γένει ἡ προσοχή, καί, εἰ καὶ τινες εἶχον τὸ κείμενον ἀναχέρας, ἄλλοι δὲ τὴν μετάφρασιν τοῦ κειμένου, πέπεισμαι ὅτι πώποτε ἀπὸ τῶν κλασικῶν ἡμερῶν ἐν Ἀθήναις τὰς ὑψηλὰς τοῦ Σοφοκλέους ἐννοίας τοσοῦτοι ὁμοῦ δὲν ἐσπούδασαν καὶ δὲν ἐχειροκρότησαν· διότι καὶ τὰ χειροκροτήματα πολλάκις βραγδαῖα διέκοπτον τὴν παράστασιν, εἰ καὶ πρέπει νὰ παρατηρήσω ὅτι ἀπέβλεπον σπανίως τὴν τέχνην τῶν ἠθοποιῶν καὶ σχεδὸν πάντοτε τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ ποιητοῦ.

Οἱ νέοι οἱ τὰ πρῶτα μέρη ὑποκρινάμενοι προφανῆς ἦν ὅτι ἦσαν οὐχὶ λίαν ἐμπειροὶ τῆς σκηνῆς, διότι παρ' ἡμῖν ἐλλείπουσιν οἱ διδάσκαλοι τῆς δραματικῆς, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν ἑλληνικὴν σκηνὴν κατέχοντες εἰσὶν αὐτοδίδακτοι. Οὐχ ἦττον εἶχον οἱ νέοι ἠθοποιοὶ τὴν προφορὰν καθαρωτάτην καὶ εὐκρινῆ, καὶ προφανῆς ἦν ὅτι εἶχον πλήρη τὴν κατάληψιν τῶν ἐννοιῶν ὡς διηρμήνευσαν. Μέγα μέρος ὅμως τοῦ δράματος κατέχει, ὡς γνωστόν, ὁ χορὸς. Καὶ αἱ μὲν κινήσεις καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς δὲν ἦσαν ἀπταιστοί, καὶ ἀπεδείκνυον ἀπειρίαν τινὰ περὶ τὰ σκηνικὰ τῶν ἀρχαίων. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον ἦν ἡ μουσικὴ αὐτῶν σύνταξις. Αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κυρ. Bender, ἐξόχου Γερμανοῦ φιλολόγου καὶ μουσουργοῦ, καὶ διηρεῖτο εἰς δύο κατηγορίας· οἱ μὲν τῶν χορῶν ἀπλῶς ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ μόνου τοῦ χορηγοῦ, οὐχὶ ἄδοντος, ἀλλ' ὁμιλοῦντος, καὶ ὑποκώφως συνοδευομένου ὑπὸ τινων μουσικῶν ὀργάνων, ὡς τοῦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐγένετο διὰ τὸν διάλογον. Μόνον δὲ τρεῖς χοροὶ ἐψάλησαν, κατὰ μουσικὴν, ὡς γενικῶς ἐκρίθη, ἀριστα καὶ ἀρχαιοπρεπῶς συντεταγμένην. Καὶ ἐψάλη μὲν καλῶς, ἀλλ' αἱ ψαλλόμεναι λέξεις οὐδὲν ἠκούοντο.

Τοῦτο δὲ λέγω οὐχὶ ὡς φόγον, ἀλλ' ὡς ἐπαινον μάλ-